

Лука Бренеселовић*

ЈЕДНО ПИСМО КАРЛА ШМИТА ИЗ ЦАВТАТА (1925)

Ово писмо настало је за време „вереничког путовања“ Карла Шмита и Душке Тодоровић у Југославији 1925. године. Адресат писма, Рудолф Сменд, познати је немачки конституционалиста, који се пред Други светски рат дистанцирао од Шмита и његових на страних ставова. Осим у овом писму, Шмит је утиске са путовања објавио и у чланку Илирија односно Illyrien, који је објављен у часопису Hochland 23/1925, 293–298.

Писмо се чува у Гетингену, у Универзитетској библиотеци. Први га је рашчитао и издао Рајнхард Меринг у збирци „Auf den gefährlichen Straßen des öffentlichen Rechts“ из 2010. године (вид. напомену уз писмо). Тон писма је леп и као да одише истим расположењем које је савладало и друге учене путнике који су пре Рата посетили Далмацију (нпр. Петар Скок).

Писмо

Карл Шмит – Рудолфу Сменду, писмо од 14. септ. 1925.¹

Цавтат (*Ragusavecchia*, стари *Epidaurus*)

14. септембра 1925.

Поштовани и драги господине Сменд!

Овде сам у библиотеци великог јужнословенског правника Богишића могао лепо да се посветим раду и имао сам врло угодан

* Аутор је истраживач сарадник на Институту за упоредно право у Београду, brenselovic@hotmail.com.

¹ Писмо је први пут објављено у књизи *Auf der gefährlichen Straße des öffentlichen Rechts Briefwechsel Carl Schmitt Rudolf Smend 1921 1961. Mit ergänzenden Materialien* (Hrsg. Rudolf Mehring), Берлин 2010, 2012². Српски превод који се овде даје урађен је према факсимилу изворника, који се чува у збирци Уни верзитетске библиотеке у Гетингену, са ознаком *Cod. Ms. R. Smend A 759 Bl. 21/22*. Власник ауторских права је издавач Дункер и Хумблот из Берлина © 2012 *Duncker & Humblot GmbH: сва права придржана*.

боравак. Богишић, који је умро 1908. године, писац је црногорског Законика из 1888. Тој кодификацији је Карл Дикел посветио целу једну панегиричну књигу, не би ли Богишићев рад препоручио комисији за израду немачког грађанског законика.² Библиотека, која броји 18.000 јединица, прелеп је споменик богатог, величанственог живота њеног власника; судбина је ове библиотеке посебна, јер је неће продати никаквом антиквару, нити ће бити припојена некој већој библиотеци. Стоји овде у потпуном миру и тишини, под привидном управом једног лењог месног фрањевца који на њу као треба да пази. Богишић долази управо из овог места-легла од 700 становника; живео је у Русији (где је био професор у Одеси), у Италији, Немачкој, Француској, Црној Гори, Аустрији, Угарској, а ово му је био леп завичај. Цела вишејезичност илирског покрета огледа се у овој библиотеци. Сада разумем зашто је аутор Вулгате, свети нам Јероним, морао бити Илир. Сада препознајем и одбојни медиокритет швајцарске тројезичности.³ Прво ми се чинило да овде видим посебан, историјски значај малих земаља и разрадио сам мисао [исконструисао сам] да су само још Црна Гора и Швајцарска (у којој беше познати Хубер⁴) у стању да припреме кодификацију и изнедре великог законописца [*einen Législateur*]. То међутим само доказује да је време кодификација и разних Ликурга и Солона прошло, исто као што је прошло и време многих других симпатичних ствари. Уверих се овде у значај великих држава. Овде сам нашао неке, иначе [у Немачкој и сл.] непознате, врло интересантне руске књиге. Руски писци имају хоризонт који је широк као њихова земља, поглед им допире до васколиких држава и народа; психолошки приступ који имају не да се заваравати политичким фразама. Њихова критика парламентаризма је брилијантна и не почиње, као што сам досада мислио, у марксистичко-бољшевичкој литератури. Изузетак су либерали. (Нека нас Бог сачува од рестаурације либерализма, која је у повоју, и чији је месија изгледа Ласки, који је навукао кожу плурализма!)⁵ Први ће Келзен махати њиме да докаже своје ставове!⁶ Од свих ме је највише задивила једна књига Владимира Ламанског, *Secrets d'Etat de Venise*, Петроград 1884. Такви прваци долазе само из великих држава.⁷

² Karl Dickel (1853-1920).

³ „Сада препознајем и одбојни“ можда треба читати: „Сада и ја препознајем одбојни...“

⁴ Eugen Huber (1849-1923).

⁵ Harold Joseph Laski (1893-1950).

⁶ „Први ће Келзен махати њиме да докаже своје ставове!“ на немачком стоји: „Wie wird Kelsen gackern, um seine Identität mit ihm zu beweisen!“ Смисао није потпуно јасан.

⁷ „Такви прваци“ на немачком стоји: „ein solcher Impetus“.

Схватио сам врло добро зашто се Бакуњин гади швајцарског узора и њене демократије.⁸

Историја Далмације занимљива је као историја земље која је хиљаду година била објекат велике политике: овим политички индиферентним народом владали су Рим, Византија, Готи, Авари, Срби, Млечићи, Турци, Мађари, Французи, Аустријанци, Срби. Постоје извесне сличности са Рајнском области [у Немачкој]. Далеко је више разлика. Не само зато што овде нема [...]⁹, [и] нема кич музике, већ преовлађују лепе, меке, развучене, меланхоличне мелодије, у којима су италијански тонови стопљени са словенском мистиком [*dunkle slawische Weisheit*], већ пре свега због земље, ваздуха, због тога што је све испуњено духовима пагана, сеобом народа, православљем, сектама, исламом.¹⁰ Ваздух је пун демоничних утвара. У чудесној Диоклецијановој палати у Сплиту цео град са црквом, парохијским домом, радњама, крчмама, борделима, доминиканским манастиром, живи између старих зидина, поломљених стубова и фасада, и сви миле у тим остацима као црви у старом трупу. Црква, заправо стари Диоклецијанов маузолеј, делује као да је паганска, а преминули Диоклецијан тријумфално ликује над егзорцистима. Сплит је најсензационалнији град који сам видео у животу.

Треба да завршим још нека путовања у овој земљи. Планирам да почетком октобра стигнем назад у Бон. Мучно ми је да мислим о Немачкој. Осећам се као да ме прогони нека банда и да сам дат на одстрел. У Франкфурту је ено један доцент, Хајнц Мар, у серији *Frankfurter Gelehrten Reden* објавио расправу „Klasse und Partei in der modernen Demokratie“.¹¹ У тој расправи мирне је душе узео целе моје реченице и дефиниције, нове и бритке дефиниције, а да ме нигде није поменуо. Тако нешто смео је да уради само зато што је знао да сам остао без сваке заштите. Није реч о неком новинарском чланку, који би се могао правдати навикама у тој бранши, већ о „Франкфуртској беседи“, уз коју још стоји да је „учена [*gelehrt*]“, а коју је саставио

⁸ Михаил Бакуњин (1814–1876).

⁹ „[...]“ У преводу је изостављено место које гласи: „weil es kein Hemschen und Jümschen gibt“. О значењу ове узрочне одредбе само се нагађа. Меринг, који је први транскрибовао писмо, мислио је првобитно да је реч о ономатопеји из рајнског дијалекта, којом се опонашају тамошње песме (вид. овде библиографску напомену у фн. 1). У другом издању код Меринга (вид. такође фн. 1), стоји назнака да је *Jümschen* келнска маскота и један од лутака у познатом келнском позоришту које се зове *Hemschen*. Део читак, али смисао нејасан.

¹⁰ „Dunkle slawische Weisheit“ овако је место у писму рашчитао Меринг (вид. напомену у фн. 1), што је колико и „тамна словенска мудрост“ или „словенска мистика“. Али у писму изгледа да уместо *Weisheit* (мудрост), стоји *Weichheit* (мека ност, мека душа).

¹¹ Heinz Marr (1876–1940).

акредитовани доцент, истина новог, али ипак признатог универзитета. Писао сам Хинебергу, ништа ми не одговара.¹² Ви, господине Сменд, не треба да чините демарш – само вам се овако јадам и зато је боље да приведем писмо сада крају.

Дозволићу себи да Вас посетим када будем у Берлину. У међувремену шаљем Вама и Вашој цењеној госпођи најбоље жеље и поздраве, и остајем увек Ваш

Carl Schmitt

¹² Paul Hinneberg (1862 1934).